

PAIDEIA

Tidskrift för professionell pedagogisk praktik

03

MAJ 2012

Paideia

- Tidsskrift for professionel pædagogisk praksis

Udgiver

Tidsskriftet udgives af Senter for praksisrettet uddannelsesforskning (Høgskolen i Hedmark), Laboratorium for forskningsbaseret skoleudvikling og pædagogisk praksis (LSP) (Aalborg Universitet og University College Nordjylland), Institutionen för pedagogik (Högskolan i Borås) samt Dafolo Forlag

Redaktion

Ole Hansen (ansvarshavende redaktør)
Stephen Dobson
Thomas Nordahl
Anita Norlund
Bengt Persson
Lars Qvortrup

Tidsskriftets artikler er fagfællebedømte, og tidsskriftet er pointgivende i den bibliometriske forskningsindikator

Tekstredaktion

Sophie Ellgaard Soneff

Principlayout

Bodil Nordstrøm

Grafisk opsætning

Dafolo A/S

Abonnement

Tidsskriftet udkommer to gange årligt

(maj og november)

Årsabonnement	DKK 350
Årsabonnement, studerende	DKK 150
Løssalg	DKK 180

Tryk, distribution og bestilling

Dafolo A/S
Suderbovej 22-24
9900 Frederikshavn
Tlf. 96206666
Mail: Forlag@dafolo.dk

© 2012 Paideia og forfatterne

Kopiering må kun finde sted på de institutioner, der har indgået aftale med Copydan og kun inden for de i aftalen nævnte rammer

Varenummer 7193

ISSN 1904-9633

Høgskolen i Hedmark
Senter for praksisrettet uddannelsesforskning

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

LSP-Laboratorium for forskningsbaseret
skoleudvikling og pædagogisk praksis

AALBORG UNIVERSITET

INDHOLD

Leder:	
Kampen om lærer- og pædagogprofessionen	4
Professionaliseringens indre barrierer	8
<i>Stefan Hermann</i>	
Didaktikken, «profesjonen» og pedagogikken	24
<i>Yngve Nordkvelle</i>	
Læreruddannelsens lærebøger – den læringspsykologiske og den undervisningskommunikative position	39
<i>Lars Qvortrup</i>	
Professionens selvforståelse:	
Fra fri leg til organiseret læring	54
<i>Ole Henrik Hansen</i>	
Kommentar:	
Intervju med klasseromsforsker	66
<i>Kirsti Klette</i>	

Leder

Kampen om lærer- og pædagogprofessionen

Lærer- og pædagogprofessionerne er under debat – og under beskyldning, er der mange, der mener. Der synes at være sket et skred i forhold til tidligere tiders storhed.

Tidligere var lærerprofessionen både værdsat og anerkendt. Læreren på den lokale skole var ofte den mest veluddannede person i lokalsamfundet, og han eller hun udgjorde sammen med præsten og måske apotekeren eller bibliotekaren lokalsamfundets kulturelle elite. Samtidig havde man respekt for læreren: Han eller hun var en autoritetsperson. Ja, i Danmark har vi en skønlitterær tradition, som kaldes "skolelærertraditionen". I nogle tilfælde har skolelæreren været en oplysningsfigur, i andre tilfælde en frygtet person. Men under alle omstændigheder en autoritet. I Danmark har vi haft en slags parallelkultur til den urbane universitetsbaserede kultur: Læreren, sognet og seminariet har været et alternativ til akademikeren, hovedstaden og universitetet.

Men alt dette synes for længst at være blevet fortid, og i dag kæmper både lærerne og pædagogerne for at genvinde deres autoritet. Det er en udbredt opfattelse, at skolerne præsterer dårligt, politikerne ytrer sig ofte kritisk om såvel lærere som pædagoger, og parallelt hermed er hverken lærer- eller pædagoguddannelserne attraktive. Samtidig ser vi imidlertid nye tendenser. I stedet for den tidligere kulturelle autoritet synes en ny, professionel autoritet at være på vej. Læreren markedsføres eksempelvis som "ekspert i undervisning", i flere nordiske lande arbejder man på at reformere læreruddannelsen, og mange steder ser man nye tendenser i arbejdet på de pædagogiske institutioner.

Alle fire artikler i dette nummer af *Paideia* kredser om hovedspørgsmålet: Hvad vil det sige at være "en lærer" eller "en pædagog"? Men de besvarer spørgsmålet ud fra hver deres vinkel: Hvad vil det sige at være en professionel lærer, og hvilke indre barrierer er der for en "professionaliseringsgørelse"? Hvilke færdigheder har man i et historisk perspektiv skullet have? Hvad skal man lære for at blive en moderne lærer? Hvad er sammenhængen mellem vor tids pædagogiske praksis og pædagogfagets professionshistorie?

Den første artikel (side 8) er skrevet af Stefan Hermann, som er rektor for professionshøjskolen Metropol i København. Det betyder, at han blandt andet er ansvarlig for uddannelsen af lærere. Og den opgave er ganske anderledes end for blot nogle år siden. Der synes at være almindelig tilslutning til det, man kunne kalde "professionaliseringsidentiteten", hvilket vil sige, at lærere som allerede nævnt skal være eksperter i undervisning. Men hvordan denne identitet skal fortolkes, synes at være omstridt. Ifølge én moderne diskurs er moderne lærere agenter i nationernes mobilisering af de menneskelige ressourcer, hvorfor de – ifølge denne diskurs – skal uddannes til at sikre nationen i den globale konkurrencekamp. Ifølge en anden diskurs undergraver denne mobiliseringsopgave det, der hævdes at være det "egentlige" anliggende, nemlig at opgaven er en dannelsesopgave. I forlængelse af dette melder diskussionerne sig om, hvilke uddannelsesstrategier der kan fremme et kompetence- eller professionsløft af lærerne, og hvilke centrale forhindringer eller barrierer man må påregne. På tværs af de nordiske lande støder man på nationale debatter om, hvilken profil en læreruddannelse skal have, og hvilke kompetencer der skal lægges vægt på. At debatten er så intens, hænger nok sammen med den helt specielle detaljeregulering af læreruddannelsen, som næppe genfindes i nogen anden profession. Læreruddannelse synes at være et nationalt, politisk anliggende. Hertil kommer et problem, der tilsyneladende er helt særegent for Danmark, nemlig at der ikke er en naturlig forbindelse mellem uddannelsesforskning og læreruddannelse. Den første foregår på universiteterne, den anden på professionshøjskolerne, hvilket både fjerner forskningen fra lærernes virkelighed og uddannelsen fra forskningen. Endelig kan man nævne nogle modsætninger i forhold til professionaliseringstendensen, der ikke stammer fra læreruddannelsens rammebetingelser, men som kommer "indefra": Modsætningen mellem på den ene side en professionskulturel identitet blandt lærere og deres interesseorganisationer, der peger i retning af læreren som ekspert i undervisning, og på den anden side en lønmodtagerkultur. Og modsætningen mellem det at sætte klare faglige mål for grundskoleuddannelsen og så det, Hermann kalder lærerprofessionens "nærhedsmetafysik", som afviser sådanne operationaliseringer.

Tidsskriftets anden artikel (side 24), skrevet af Yngve Nordkvelle, anlægger et historisk blik. Artiklen ser på lærerprofessionen som udspændt mellem didaktikken og pædagogikken, det vil sige mellem en handlingsorienteret undervisningslære og en refleksionsorienteret diskussion af, hvad der er uddannelsens mål og begrundelse. Ser man på didaktikkens europæiske historie, synes den at udvikle sig i et forløb fra håndværk til fag og fra fag til videnskab. Allerede i 1500- og 1600-tallet blev didaktikken til et fag, der kendetegnede en profession, det vil sige et sæt af metoder, som kunne generaliseres og overføres fra generation til generation i professionens selvreproduktion og -udvikling. Samtidig blev der udviklet bygninger, bøger og institutioner for at gøre undervisningsvirksomheden formålstjenlig, og der opstod en offentlig-

hed i form af laugsmæssige opfattelser af, hvordan undervisning bedst burde udøves. Samtidig voksede der en skriftlig diskurs frem om, hvordan og hvorfor undervisning og uddannelse burde finde sted. Men hvor eksempelvis lægeprofessionen tidligt gennemførte en kobling fra lægegerningen som erfaringsbaseret professionsfag til lægegerning som videnskab, synes dette ikke at være sket i lærerprofessionen. Jo, allerede med Immanuel Kant dannedes begrebet "pædagogik", men der synes aldrig at være skabt nogen kobling mellem pædagogikken og undervisningslæren.

Den tredje artikel (side 39) af Lars Qvortrup orienterer sig mod den aktuelle debat om, hvad man skal lære for at blive lærer. Hvilke lærebøger bør man vælge? Tilsyneladende står debatten mellem to yderpositioner. På den ene side finder man den opfattelse, at undervisning ikke kan læres, men bedst kan beskrives som et unikt møde mellem lærer og elev, mester og lærling, lærd og endnu ikke lærd. Kan man noget, kan man styrke lærerens evne til at reflektere filosofisk over dette møde mellem mennesker og til frit at diskutere dannelsesmål. Men at forholde sig redskabsorienteret til dette mellemværende mellem frie individer er at forråde dets særegenhed. På den anden side finder man en ny-behavioristisk kausaltænkning, hvor der formuleres mål og midler, og hvor lærebogens anliggende er at levere undervisningsteknikker, som læreren kan tage i anvendelse for at nå sine mål. Pointen i artiklen er imidlertid, at denne beskrivelse af den moderne didaktiske debat er forfejlet. De vigtigste bud på en moderne, såkaldt videns- eller evidensbaseret didaktik tilhører hverken den ene eller den anden af disse positioner, selv om de ofte – forfejlet – bliver placeret i den ny-behavioristiske position. Disse lærebogsforslag har som ideal, at undervisning er baseret på viden om, hvad der alt andet lige virker bedst, men de fremhæver samstemmigt, at der ikke kan sluttes fra statistiske generaliseringer til kausalrelationer. Uanset om man lægger hovedvægten på det, man kunne kalde "visible learning", nemlig at læringseffekter gøres synlige, eller om man lægger hovedvægten på det, man med en parallel formulering kunne kalde "visible teaching", hvilket vil sige, at lærebøger skal baseres på empiriske studier af undervisning, så er der enighed om, at evidensbaseret viden ikke udstyrer os med handlingsregler, men kun med et vidensgrundlag, som kan bruges som grundlag for konkrete undervisningsvalg og som udgangspunkt for løbende overvejelser omkring, hvad målet er med uddannelse.

Nummeret afsluttes med en artikel af Ole Henrik Hansen om den pædagogiske profession (side 54). Ved at sammenstille situationen i vor tids førskoleinstitutioner med pædagogernes professionshistorie, sådan som den kommer til udtryk i den teoretiske debat, beskriver artiklen, hvordan pædagogfagets professions- og teorihistorie har konsekvenser for den pædagogiske praksis i vor tids dagtilbud. Det gælder eksempelvis i spørgsmålet om, hvorvidt det er

pædagogernes opgave at forvalte børns liv didaktisk, eller om det er opgaven at lade børnene forvalte det selv. Artiklen argumenterer endvidere for, at pædagogernes professionspraksis lider under, at pædagogprofessionen er et fag, hvor kvalitet ikke er gjort eksplicit, og den stiller også spørgsmål ved, om pædagoguddannelsen – måske på grund af de anførte, uafklarede faglige og normative positioner – sætter pædagogerne i stand til at navigere og vælge imellem de forskellige praksistilgange.

Det er håbet, at vi med dette nummer af *Paideia* kan bidrage til den fortsatte diskussion af professionaliseringen af lærer- og pædagogarbejdet. Hvordan uddannes lærere og pædagoger? Hvilke virkemidler har de med sig, når de står i den komplekse pædagogiske og undervisningsmæssige hverdag? Hvad karakteriserer en moderne lærerprofession?

God fornøjelse med læsningen.

Stephen Dobson, Ole Hansen, Thomas Nordahl, Anita Norlund, Bengt Persson og Lars Qvortrup

---